

Oosterse religies infiltreren protestantse universiteit

Nieuw: boeddhisme studeren aan de VU

Boeddhisme en hindoeïsme studeren aan een universiteit, met ruimte voor je eigen religieuze beleving – het bestond nog niet in het Westen. Vanaf september kun je je erin specialiseren aan de van oorsprong protestantse Vrije Universiteit in Amsterdam. De opleiding religie en levensbeschouwing wordt steeds breder getrokken. “De behoefte aan boeddhistische professionals neemt toe.”

DOOR FRIEDA PRUIM FOTO'S JORRIT TIMMERMANS

In een lokaal van de tweede verdieping van het hoofgebouw van de Vrije Universiteit heb ik me met zo'n dertig anderen geïnstalleerd om kennis te maken met de nieuwe specialisaties boeddhisme en hindoeïsme bij de opleiding religie en levensbeschouwing. We zijn voorzien van thee en een stroopwafel en hebben onze schrijfblokken in de aanslag. Maar de belangstelling is onverwacht zo groot, dat we moeten verkassen. De hele hindoeïegemeenschap is uitgelopen. Nieuwsgierig, maar niet van plan de opleiding te gaan volgen. Ik behoor tot het groepje potentiële studenten dat zich heeft opgegeven voor dit 'dagje studeren'. De zes

die zich meldden voor het traject hindoeïsme zijn hindoe van geboorte. Het bijzondere van de zestien geïnteresseerden in de specialisatie boeddhisme is dat ze allemaal, net als ik, op latere leeftijd de waarde van boeddhisme en meditatie hebben ontdekt. Dat de studierichting in het leven is geroepen om geestelijk verzorgers in gevangenissen en ziekenhuizen op te leiden, weten de meesten niet eens. Ze willen vooral hun kennis verdiepen. Sommigen zijn van plan wat ze leren toe te passen in hun huidige werk, zoals ik in de journalistiek.

Leonie Besuch (21) wil na een jaar Denemarken haar studie psychologie weer oppakken, vertelt ze op weg naar een grotere zaal. “Op internet vond ik deze opleiding. Ik werd helemaal wild, want ik ben al een paar jaar bezig met mindfulness en boeddhisme. Die levensstijl trekt me aan. Ik hoop dat ik psychologie en deze studie kan combineren.” Ook sportinstructeur Romy Seeger (29) wil het liefst zowel psychologie als deze studie gaan doen. “Ik wil de levens van mensen veranderen door sport en persoonlijke training. Daarbij hoort *mindful living* en meditatie. Ik ben benieuwd wat het boeddhisme daarin te bieden heeft. Zelf ben ik opgegroeid in het javanisme, een mix van boeddhisme, hindoeïsme en islam.”

Eigen bril

Al gauw bereiken we een indrukwekkend grote collegezaal, met rode oplopende stoelen. Hier krijgen we ons eerste college van André van der Braak. Hij is sinds een half jaar aan de VU bijzonder hoogleeraar boeddhistische filosofie in dialoog met andere levensbeschouwelijke tradities en nauw betrokken bij de nieuwe specialisatie boeddhisme. “In deze studie

André van der Braak: “Het gaat tegenwoordig om wat je praktiseert, niet alleen over wat je gelooft. Religie zal toenemen aan maatschappelijk belang.”

Veel belangstelling voor nieuwe religieopleiding aan de VU die studenten uitdaagt positie te kiezen.

leren we dat iedereen door zijn eigen bril naar religies kijkt”, legt hij uit. “Wat wij denken dat deze religies zijn, is niet de ware gestalte. Misschien bestaat er wel geen ware gestalte, want we zullen nooit weten wat de Boeddha werkelijk heeft gezegd. Het gaat altijd om interpretaties. Besef dat als je in gesprek gaat over religie.”

Eerst schetst hij een aantal vertekende historische beelden van boeddhisme en hindoeïsme. Zo beschouwd missionarissen oosterse religies als inferieur, terwijl Arthur Schopenhauer het boeddhisme juist idealiseerde. Daarna noemt hij een aantal hedendaagse vertekeningen van het boeddhisme. “Veel westerlingen denken dat het een meditatie traditie is, terwijl in Azië de meeste boeddhisten helemaal niet mediteren. Anderen denken dat mindfulness en boeddhisme hetzelfde zijn, maar mindfulness is een uitgekledde vorm. Dat boeddhisten tolerant en vreedzaam zijn gaat zoals we weten ook niet altijd op. En dat boeddhisten geen rituelen kennen, klopt evenmin. Als ik beginnende studenten in het zencentrum waar ik meditatie geef laat buigen, zeggen ze soms: moet dat nou?”

“In deze studie leren we je horizon verbreden, meer perspectieven te krijgen op de werkelijkheid”, besluit hij. “Perspectivische lenigheid zou je dat kunnen noemen.” Iemand uit de zaal reageert: “Toen ik meer te weten kwam over het boeddhisme, kreeg ik mot met mijn meditatieleraar, want hij vond dat hij de waarheid in pacht had.” Van der Braak herkent dat: “Ik deed vroeger vipassanameditatie. Toen ik mijn leraar steeds meer begon te vragen, zei hij: ‘Je denkt te veel, je moet meer mediteren.’ Maar mijn huidige zenleraar verwelkomt mijn vragen. Het is dus maar net wie je

‘We zullen nooit weten wat de Boeddha werkelijk heeft gezegd. Het gaat altijd om interpretaties’

treft. Wij willen je niet leren ontmaskerende vinger-tjes op te steken, maar kennis meegeven waarmee je een gesprek kunt aangaan. Wetenschap is ook maar één perspectief. Aan de VU is ook ruimte voor het hart, voor je eigen beleving. Die kun je hier mee laten spreken, anders dan op veel andere westerse universiteiten.”

Dat klinkt mij als muziek in de oren. Ik wil graag mijn kennis verbreden én mijn eigen ervaringen inbrengen. Ook mijn buurman Henk Dolging (58) voelt zich aangesproken. Hij doet, naast zijn baan als manager, in Nijmegen de master interreligieuze spiritualiteit bij religiewetenschappen. Die studie vindt hij nogal zakelijk en afstandelijk. “Hier wordt van binnenuit gedoceerd en kan ik me specialiseren in het boeddhisme. Ik studeer vooral uit interesse, maar ik zou best geestelijk verzorger willen worden in de gevangenis; ik heb al eens op zo’n baan gesolliciteerd.” Studenten krijgen in het eerste jaar een inleiding in drie grote stromingen binnen het boeddhisme: theravada, zen en Tibetaans boeddhisme. Ook boeddhisme in Nederland komt aan bod, met een bezoek aan verschillende gemeenschappen (sangha’s) in Amsterdam. De docenten komen uit de verschillende boeddhistische richtingen én zullen traditieoverstijgend kunnen denken. Dat is mooi, want ik weet inmiddels wel dat ik met mijn vipassanameditatie in de therava-

‘Veel westerlingen denken dat boeddhisme een meditatietraditie is, terwijl in Azië de meeste boeddhisten niet mediteren’

datraditie sta, maar hoe die zich precies verhoudt tot de zen en het Tibetaans boeddhisme?

Hoogleraar en zenleraar André van der Braak wordt zeker één van de docenten. “Dialogo speelt een belangrijke rol in de colleges, zowel binnen het boeddhisme als met andere religies”, benadrukt hij. “Je leert hier buiten je eigen sangha kijken. Dat gebeurt nog veel te weinig. Als ik bijvoorbeeld college geef over de geschiedenis van het zenboeddhisme, trek ik vergelijkingen met andere stromingen waar zen zich tegen heeft afgezet of juist parallellen mee heeft.”

Krijtje

Na de pauze gaan de rolluiken omhoog voor het college van Lourens Minnema, docent vergelijkende religiewetenschappen. “Ik hou van daglicht, niet van powerpoints”, legt hij uit. “Een krijtje is voor mij goed genoeg.” Hij benadrukt dat hij niet vanuit een persoonlijke religieuze beleving doceert. Zijn colleges horen tot de zestig procent die algemeen wetenschappelijk zijn. Ze zijn bedoeld voor studenten uit alle richtingen binnen religie en levensbeschouwing. Wat zijn eigen religieuze overtuiging is, laat hij dan ook in het midden.

Hij waagt zich in veertig minuten aan een vergelijking tussen de monotheïstische religies (jodendom, christendom en islam) enerzijds en boeddhisme en hindoeïsme anderzijds. “Mijn stelling is dat ze overeenkomsten hebben omdat ze opkwamen in dezelfde periode in de cultuurgeschiedenis, de Axiale Tijd”, zegt hij. “In de Preaxiale Tijd, tot 550 voor Christus, ging men af op wat men zag: als iemand een nobel

Marianne Brouwer: “Ik zit een beetje in een midlifecrisis.”

uiterlijk had, ging men er vanuit dat hij ook nobel was van binnen. In de Axiale Tijd vertrouwde men niet langer op het uiterlijk. Men wilde doorstoten tot het diepste wezen van de mens.”

Dat leidde ertoe dat het voor

Lourens Minnema: “Mijn colleges zijn wetenschappelijk. Ik doceer niet vanuit een persoonlijke beleving.”

joden, christenen en moslims niet langer genoeg was om aanwezig te zijn bij rituelen. Ze moesten zich er innerlijk toe bekeren. Een vergelijkbare verinnerlijking deed zich voor in het hindoeïsme en boeddhisme, maar Minnema heeft geen tijd meer om dit uit te diepen. “Uiteindelijk ontstonden hieruit de Hindoeraad Nederland en de Boeddhistische Unie Nederland”, besluit hij haastig zijn betoog. Gelach uit de zaal.

Ik vraag me af of dit het soort informatie is waarop ik zit te wachten en ben teleurgesteld dat blijkbaar maar veertig procent van alle colleges specifiek over boeddhisme gaat. Maud Snijders (53) deelt mijn twijfel niet. “Het beschouwelijke past mij als een jas; de term perspectivische lenigheid van Van der Braak spreekt mij aan. Nu zit ik maar thuis met mijn boeken en op mijn meditatiekussen. Ik neig er sterk naar de opleiding te gaan doen. Puur uit interesse, niet om erin te gaan werken. Het wordt wel een enorme tijdsinvestering met grote consequenties, want ik help nu mee op onze boerderij.”

Ook Marianne Brouwer (41) en Corine de Jong (43) zijn van plan zich op te geven. Ze zijn student en docent bij het Boeddhistisch Centrum Haaglanden. “Ik zit een beetje in een midlifecrisis”, zegt Marianne. “Ik heb mijn baan opgezegd, wil andere dingen gaan doen. Misschien wil ik de geestelijke verzorging in, maar het lijkt me ook interessant om bezig te zijn met zingeving in organisaties, om rituelen te begeleiden of mee te denken over de positie van boeddhisme in de samenleving.”

Knetteren

Dan verplaatsen we ons naar een gebouw verderop. Daar worden, in de Almazaal op de tiende verdieping, de nieuwe specialisaties feestelijk 'geopend'. Artho Jansen, voorzitter van de Boeddhistische Zendende Instantie, vertelt hoe het allemaal begon: "Twaalf jaar geleden haalde een gevangene een boek van een boeddhistische leraar uit de bibliotheek. Daarover wilde hij praten met een boeddhist, maar die was er niet. Sinds een paar jaar zijn er boeddhistisch geestelijk verzorgers in gevangenissen. Dat die nu academisch opgeleid kunnen worden, is een mijlpaal in de geschiedenis."

Decaan Wim Janse van de faculteit godgeleerdheid vervolgt: "Het is uniek dat een van huis uit protestantse universiteit een opleiding tot boeddhistisch *chaplain* en hindoegeestelijke krijgt, en dat een seculiere overheid die opleidingen meefinanciert. Wij zijn een universiteit waar levensbeschouwing ertoe doet. Op onze faculteit willen we studenten leren om zich academisch te uiten vanuit hun eigen identiteit, zodat er een multiculturele dialoog op niveau ontstaat. We kiezen niet voor het grijze midden, maar stimuleren studenten om positie in te nemen en daarover in gesprek te gaan. Daardoor kan het soms knetteren, bijvoorbeeld over homoseksualiteit of over het bestaan van God."

Studente Ashni Loetawan koos voor religie en levensbeschouwing omdat ze verlangde naar een "andere, hogere kennis". Haar opleiding ervoer ze als een "innerlijke spirituele reis". Die werd versterkt door een reis naar India. Ze is blij dat toekomstige studenten zich kunnen specialiseren in boeddhisme of hindoeïsme. Met het laten klinken van een meegebrachte klankschaal luidt ze de nieuwe studies in. Boeddhist Artho Jansen, hindoe Radj Bhondoe en VU-decaan Wim Janse doen daar nog een schepje bovenop door

Docent boeddhisme Corine de Jong is van plan zich in te schrijven.

met z'n drieën met één grote lucifer de "vlam van kennis en wijsheid" aan te steken.

René Kuiper (24) is enthousiast. Hij zou na zijn opleiding tot geschiedenisstudent graag het boeddhisme-traject volgen aan de VU,

Praktische informatie

Vanaf september zijn er vier richtingen binnen de studie religie en levensbeschouwing aan de VU: regulier, islam, boeddhisme en hindoeïsme. De studie telt op dit moment 64 studenten. Je kunt de opleiding in voltijd (drie jaar) of deeltijd (zes jaar) doen, voor 1771 euro collegegeld per jaar. Als je vanaf 1991 al een bachelor of master hebt afgerond, betaal je het instellingstarief van 9000 euro. Wie een universitaire of hbo-opleiding heeft afgerond, kan een aanvraag doen om in één jaar parttime de premaster te volgen voor 1771 euro. Afgestudeerden in de sociale of geesteswetenschappen hebben direct toegang. Daarna kun je meteen door naar de eenjarige master (vanaf 2013) en de postdoctorale opleiding tot geestelijk verzorger (vanaf 2014) van nog eens een jaar. Aanmelding voor de studie kan officieel tot 1 juli, officieus is er meer tijd.

Meer informatie: www.vu.nl/boeddhisme

maar hij vreest dat hij het hoge collegegeld niet kan opbrengen. "Op de middelbare school had ik last van paniekaanvallen en hartkloppingen. Ik zocht spirituele begeleiding en ben verschillende geloven langsgegaan. Mediteren hielp me om rustig te worden. De Boeddha was voor mij een voorbeeld hoe ik wilde worden. Dat heb ik niet meer losgelaten. Ik zou graag een keuzevak boeddhisme gaan geven of als geestelijk verzorger willen werken. Mensen in mijn omgeving begrijpen niet dat ik boeddhist ben. Deze studie geeft me ook een steviger basis om dat uit te leggen."

Volgens hoogleraar André van der Braak is er een toenemende behoefte aan "boeddhistische professionals" in beleid, advies, onderwijs en journalistiek. "Religie heeft lang in het verdomhoekje gezeten, maar ik verwacht dat het de komende jaren meer een rol zal gaan spelen in het maatschappelijk debat. Atheïsme heeft niet het laatste woord. Het gaat tegenwoordig ook over wat men praktiseert, niet alleen over wat men gelooft. In die nieuwe betekenis zal religie in de toekomst geen vies woord meer zijn. De behoefte aan mensen die hier zinnige, traditie-overstijgende dingen over kunnen zeggen, neemt toe."

's Avonds geniet ik van het mediteren met mijn vipassanagroep aan de Utrechtse Oudegracht. Daarna maak ik de balans op. Vooral de 'belevingsvakken' van de nieuwe studierichting spreken me aan, maar ik wacht liever nog een jaartje, tot die goed van de grond is gekomen. Meer theoretische kennis en over de muren van mijn sangha heen kijken is mooi, maar voorlopig heb ik genoeg aan de ervaringen die ik opdoe op mijn meditatiekussen. ■